

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Христо Беров, член на научното жури в съответствие със Заповед на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – № РД 38-648/09.10.2025

на дисертационен труд на тема:

„BULGARIAN-YUGOSLAV RELATIONS (1953 – the end of 1960s)”

за присъждане на ОНС „Доктор” по професионално направление 2.2. История и археология (докторска програма „История на България”- Съвременна българска

история)

на Дзуо Сяо

Представеният на вниманието на научното жури и широката публика дисертационен труд на г-ца Дзуо Сяо е похвален опит да се за изследване на специфично балкански или по-точно български проблеми в балкански контекст. В случаят интереса на изследовател от другия край на света към такъв тип проблематика безспорно заслужава подкрепа и сериозно внимание. Текстът представен на уважаемото жури си поставя за цел да анализира еволюцията на българската външна политика спрямо Югославия от 1953 г. до края на 60-те години на ХХ век с акцент върху взаимодействието между политическите, икономическите и културните измерения и специално внимание върху Македонския въпрос. Авторката разглежда темата в контекста на Студената война на Балканите, в който България е верния съюзник на СССР, а Югославия – държавата с уникално положение между двата блока и лидер в Движението на необвързаните. Тази специфика предопределя „нестабилна нормализация“ и периодичните кризи в двустранните отношения.

Текстът е организиран тематично и проблематично в 4 глави, Увод и Заключение и списък с използваните източници наречен „Documents“ и „Bibliography“ с общ обем 245 страници. Изследването определено има своята актуалност, поставяйки фокус върху един от особените периоди във взаимоотношенията между двете балкански държави отразяващ едновременно опит за възстановяване на приемливи междудържавни отношения, но и носещ товара от нерешените въпроси от първата половина на века и спецификата на Студената война на Балканите.

Първата глава (Bulgarian-Yugoslav Political Relations) проследява развитието на междудържавните отношения – от възстановяване на контактите в средата на 1950-те до

новата ескалация на напрежение в края на 60-те. Изследването представя исторически преглед на непосредствения следвоенен разрыв и първоначалните усилия за нормализиране на отношенията до 1953 г., след което се проследява периода на предпазливо размразяване в средата на 50-те години, последвано от новото изостряне на напрежението след Унгарската криза от 1956 г. и задълбочаването на идеологическото противопоставяне до началото на 60-те години на ХХ век. Фокусирайки се върху подобрието на двустранните отношения в периода 1963-1967 г., авторката подчертава ключовите политически срещи, преди да премине към новото напрежение, породено от разминаването на позициите по македонския въпрос и Пражката пролет в края на 60-те години. Заключителните редове разглеждат ограничения напредък и трайното недоверие, които характеризират българо-югославските отношения през 70-те и 80-те години на миналия век.

Втора глава (*The Macedonian Question in Bulgarian–Yugoslav Relations: Path of Rethinking and Publicization*) разглежда македонския въпрос в българо-югославските отношения, определяйки го като централен. Определяйки периода на 50-те години като време на преосмисляне, авторката очертава вътрешните дебати в България и акцентира върху питите за преформулиране на провежданата политика. В следващите страници постепенно се проследява формиране на новата българска позиция, започвайки от Мартенския пленум през 1963 г. и прилагането ѝ на държавно ниво. Анализирани са и засилването на пропагандата с последвалото нарастване на дипломатическо напрежение и усилията за сближаване през 70-те и началото на 80-те години. Специално внимание е обърнато и на статута на българското население в Югославия и на това как този въпрос се вписва в по-широките национални наративи и двустранни спорове. На тези страници г-ца Дзуо Сяо анализира македонския въпрос не само като „вечен спор“, а и като политика, която преминава през вътрешна еволюция – от избягване на открит конфликт към постепенно преосмисляне, институционализиране на нова позиция и преминаване към активна публичност и пропагандна артикулация след 1967–1968 г.

Третата глава (*Bulgarian–Yugoslav Economic Relations*) проследява възстановяването и разширяването на икономическите връзки от средата на 50-те години нататък, с особен фокус върху институционалните рамки, структурата на търговията и ключовите икономически показатели. Централна тема тук е асиметрията в отношенията, включително предизвикателствата, пред които е изправена България поради централизираната ѝ икономическа система, в контраст с либерализирания подход в югославската икономика. Анализът отчита влиянието на СИВ и отразява

икономическите отношения между България и капиталистическите страни. Авторката подчертава, че през 60-те години съществуват повече възможности за сътрудничество между двете държави (включително чрез дългосрочни договори и протоколи), но реалното значение на България в югославската търговия остава ограничено, докато за България основните партньори си остават СССР, ГДР, Чехословакия и др., които поглъщат основните дялове от външната търговия. Това води до относително по-слаб стимул за българските търговски органи да укрепват отношенията с Югославия, която остава извън институционалната структура на блока. Заключение е, че икономическото сътрудничество често функционира като прагматично пространство за диалог, но рядко се явява „двигател“, способен да неутрализира политическите конфликти.

Четвъртата глава (Bulgarian-Yugoslav Cultural Relations) обръща внимание върху отношенията в областта на културните контакти и мястото на Югославия в българската културна политика. Разгледан е ранния етап на културно сътрудничество в рамките на плана за Южнославянска федерация, последван от период на прекъсване, След което се описва възстановяването на културните връзки по време на размразяването през 50-те и началото на 60-те години, включително с осъществяването на различни форми на обмен (артистични, академични и образователни). През 60-те години културното сътрудничество се разширява, но остават ограниченията в резултат на идеологически натиск или институционална неефективност. Като цяло е представен един балансиран сравнителен анализ и на културните отношения с някои капиталистически държави, а главата завършва с оценки на структурните ограничения, взаимното недоверие и по-широкия контекст на Студената война, които оформят културната дипломатия.

Заключението обобщава наблюденията и изводите от предните глави. Оценени са колебанията в българо-югославските отношения под съветско влияние и са отбелязани сложните взаимодействия между идеологията и националния интерес в българската позиция по македонския въпрос. Не на последно място в сравнителна перспектива са открити политическите, икономическите и културните измерения на двустранните отношения, с особен акцент върху асиметрията, ограниченията и идеологическите бариери, които характеризират българо-югославското взаимодействие през цялата Студена война.

Дисертацията на г-ца Дзуо Сяо остава като цяло положително впечатление у читателя с ясно формулираната цел и балансиран подход при представянето на проблемите. За подобен подход допринася много доброто познаване на спецификите на

Студената война в балкански контекст. Особено радващо е сериозното внимание, което се отделя на стопанската проблематика в двустранните отношения. Това е определено приносен момент на дисертационния труд, който запълва определена историографска празнота със систематичен и документално обоснован анализ. Добра работа с източниците – първични и вторични също оставя у читателя усещането за сериозен и задълбочен труд.

Разбира се, мога да бъдат отправени и някои бележки като например съвет за използване на по-широк кръг от публикации и по възможност документи от с югославски и постюгославски произход. В икономическия анализ, който е солиден по документи и структура, би било полезно да се разграничат по-ясно „краткосрочни“ колебания от „дългосрочни“ структурни зависимости (СИВ/ЕИО, клиринги, платежни механизми) — въпреки че тези зависимости са били отчетени и аргументирани. Добре би било и да се подходи по-критично при коментарите за българското малцинство в рамките на Югославия и особено в рамките на СРСърбия (в Западните покрайни) и да не се приемат толкова на доверие оценките за систематична репресия от страна на републиканските власти.

Въпреки тези кратки забележки представеният от колегата Дзуо Сяо дисертационен труд покрива всички изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление „История и археология“. Като следствие от това мое впечатление убедено гласувам **положително** за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на г-ца Дзуо Сяо.

21.12.2025

доц. д-р Христо Беров